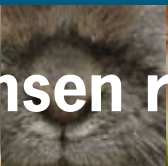

Zit er energie, dan kan alles

Verhalen van de mens achter het netwerk

Netwerken is kansen ruiken!

Colofon

Auteurs

Alice Booij en Leonore Noorduyn

Foto's

Fotobureau Tiernego,
Wageningen UR, Communication Services,
en anderen

Eindredactie en Vormgeving

Wageningen UR, Communication Services

Drukwerk

Cabri

Informatie

Maarten Vrolijk, e-mail: maarten.vrolijk@wur.nl

© 2007 Wageningen UR. Alle rechten voorbehouden.

"Zit er energie, dan kan alles"; *Verhalen van de mens achter het netwerk* is een publicatie van Wageningen UR en het onderzoekprogramma Netwerken in de Veehouderij. Dit programma wordt gefinancierd door het Ministerie van LNV en heeft tussen 2004 en 2008 ruim 120 netwerken van veehouders en anderen ondersteund om te komen tot een duurzame veehouderij. In dit boekje zijn een tiental verhalen opgetekend van netwerkdeelnemers en begeleiders. Ze vertellen hun persoonlijke ervaringen en geven aan wat netwerken voor hen zelf en hun bedrijf heeft betekend.

Alle publicaties zijn te vinden op www.verantwoordeveehouderij.nl/netwerken.

Zit er energie, dan kan alles

Verhalen van de mens achter het netwerk

Alice Booij en Leonore Noorduyn

Inhoudsopgave

Netwerken is mensenwerk	5
Eric Douma, varkenshouder: “Kennisvoorsprong behouden met netwerken”	6-9
Marco Hol, DLV Intensief: “Netwerken begeleiden is geen werk, maar lol”	10-13
Dick Looman, melkveehouder met drie jaar netwerkervaring: “Deskundigen zijn heel benaderbaar”	14-17
Klaas Jan van Calker, projectleider Caring Dairy bij Cono Kaasmakers: “Te veel sturen werkt juist averechts”	18-21
Wiebe Nauta, melkveehouder, netwerkdeelnemer én begeleider: “Netwerken verbreedt je scope”	22-25
Harry Kortstee, LEI, Wageningen UR: “Zit er energie, dan kan alles”	26-29
Ellie Kools, varkenshouder met groepshuisvesting van zeugen: “Je moet je kwetsbaar durven opstellen”	30-33
Marinus van Dee, bedrijfsadviseur AcconAVM: “Netwerken maakt kennis toegankelijk”	34-37
Ton van Ginkel, pluimveehouder: “Onze film heeft LNV overtuigd van probleem”	38-41
Judith Poelarends, ASG, Wageningen UR: “Netwerken begeleiden is gewoon hartstikke leuk”	42-45

Netwerken is mensenwerk!

Vanuit het onderzoeksprogramma Netwerken in de Veehouderij hebben we ruim 120 netwerken begeleid. We hebben hiervoor bruikbare methodes ontwikkeld en toegepast. We hebben met en van elkaar geleerd en hierover gepubliceerd. Over de kern van het werken in netwerken in: 'Netwerken met vrije actoren'. Over de gebruikte methodieken om netwerken verder te helpen in: 'Netwerkgereedschap voor vrije actoren'. Over de leerervaringen van netwerken in: 'Leergeschiedenissen van 2006'. En over de doorwerking van kennis, de nieuwe verbindingen die zijn ontstaan en de leergeschiedenissen van 2007¹.

Relevante en voor velen bruikbare informatie, dit leren de reacties die we mochten ontvangen. En toch ontbreekt er iets wezenlijks in deze reeks; de verhalen van netwerkdeelnemers, van de mensen in en achter de netwerken.

Netwerken zelf zijn niet succesvol, het zijn de mensen in die netwerken die met passie en drive samen successen boeken. Het zijn de mensen in de netwerken die elkaar door het punt van moeite heen helpen. Het zijn de mensen in de netwerken die samen kennis maken en hun strategische ruimte en veerkracht vergroten. Het zijn de mensen in de netwerken die energie hebben. En zoals een van de netwerkdeelnemers in dit boekje zegt: 'Zit er energie, dan kan alles'.

Dit boekje vertelt de verhalen van tien mensen uit verschillende netwerken, zowel netwerkdeelnemers als netwerkbegeleiders. Met ieder zijn of haar eigen (leer)ervaringen. Netwerken is mensenwerk, daarom willen we deze inspirerende ervaringen graag doorgeven. Ik bedank Eric, Marco, Dick, Klaas Jan, Wiebe, Harry, Ellie, Marinus, Ton en Judith voor hun openhartigheid, voor het willen delen van hun ervaringen, enthousiasme en energie. En ik wens u veel leesplezier en inspiratie toe.

Maarten Vrolijk

Programmaleider Netwerken in de Veehouderij
Animal Sciences Group, Wageningen UR

¹Eindrapportage, verschijnt in maart 2008.

Eric Douma, varkenshouder

“Kennisvoorsprong behouden met netwerken”

Zet varkenshouders bij elkaar met een begeleider erbij en ze komen veel verder dan als ze alleen zijn met een adviseur. Dat is de grootste winst van de netwerken, vindt Eric Douma. Nu het programma Netwerken in de Veehouderij stopt, wil hij dan ook als bestuurder de systematiek proberen te behouden.

“Samen werken aan iets dat je zelf als boer niet zo snel uit gaat zoeken, waar je misschien niet eens op was gekomen.” Dat is volgens Eric Douma, varkenshouder in Oosterwolde, het mooie van netwerken. En mensen leren kennen die met dezelfde vraag zitten, maar die hij op eigen houtje nooit was tegengekomen. Zelf heeft hij aan

voor bedenken.” De tweede ging over het beter benutten van slachtgegevens. “Vion kan een enorme brij aan gegevens leveren, maar met welke kun je wat? Hoe maak je de vertaalslag van de cijfers naar je stal, zodat je daar weer dingen kan verbeteren?”

“Ik heb een idee, jij hebt een idee en zo kom je dan verder.”

twee netwerken deelgenomen. De eerste ging om signaleren van dierziekten. Eric zelf was een van de initiatiefnemers. “We proberen ziektes uit te bannen, maar als ze dan nooit meer voorkomen, kun je ze dus ook niet herkennen als de varkens het toch een keer hebben. Daar wilden we iets

Pas tijdens een busreis met z’n allen kwam het moment dat Eric het gevoel had dat hij met het eerste netwerk echt iets ging bereiken. Ze waren al vaker bij elkaar geweest, op een centrale plek in Zwolle. “Maar soms zit je op een punt dat het niet wil vlotten; dat het niet lukt de best mogelijke aanpak van het probleem naar boven te krijgen. Totdat we, vanuit het noorden, op bezoek gingen bij het proefbedrijf in het Noord-Brabantse Sterksel. Je moet een moment hebben dat je samen bent en dingen door kan praten. Ik heb een idee, jij hebt een idee en zo kom je dan verder.”

interesseren, anders haak je af.” Het is ook helemaal niet erg als mensen halverwege stoppen, zolang er maar voldoende deelnemers overblijven. Zo was dat ook bij zijn eerste netwerk dat met twaalf deelnemers begon en waarvan na een half jaar nog maar zeven over waren. Maar

Verder uitbouwen

Allebei de netwerken hebben wat opgeleverd. Van de ziektes is een internetdemo gemaakt met vragen die naar de juiste ziekte leiden. Over de slachtgegevens heeft Eric zelf geleerd welke parameters nuttig zijn en welke minder. Ook heeft Vion de individuele gegevens omgezet in een bedrijfsscore, zodat de deelnemers aan het netwerk nu hun bedrijven met elkaar kunnen vergelijken. Voor de meeste deelnemers was dat voldoende. Maar Eric wil graag verder. Als bestuurslid van de LTO-vakgroep varkenshouderij in het Noorden heeft hij ook altijd oog voor de algemene belangen. “Het zou mooi zijn als je het systeem achter de netwerken verder kunt uitbouwen zodat ook anderen er wat aan hebben.”

Want dat heeft de varkenshouder van de twee netwerken geleerd: “Netwerken zit niet vast op de personen, maar op het onderwerp. Je moet je daar daverend voor

“Als iemand afhaakt moet je dat positief zien. Het is tenminste eerlijk.”

die waren dan ook enorm betrokken. “Als iemand afhaakt moet je dat positief zien. Het is juist eerlijk dat iemand niet meer komt als hij zich niet goed voelt bij het onderwerp. Je kijkt toch altijd wat er in het onderwerp zit voor je zelf.”

Contacten overeind houden

Zelf heeft Eric niet alleen inhoudelijk wat aan de twee netwerken gehad, maar ook voor zijn bestuurswerk. “Ik heb echt enorm veel geleerd. Dat wil ik in de vakgroep verder uitbouwen. Met het netwerkprogramma en de begeleider – dit kan trouwens ook best een capabele adviseur zijn – kun je veel

meer uit varkensboeren halen. Varkenshouders hebben bakken met kennis. Zet ze in een hok bij elkaar en er komen de mooiste

“Varkenshouders hebben bakken met kennis. Zet ze in een hok en er komen de mooiste innovatieve ideeën uit.”

en meest innovatieve ideeën uit. Het is zo jammer dat de ondersteuning van het netwerkenprogramma stopt. Wij willen zorgen dat de contacten met de Animal Sciences Group blijven bestaan, dat we elkaar weten te vinden en dat we de systematieken blijven benutten. We hebben als varkenshouderij in Nederland een kennisvoorsprong en die moeten we zien te houden. Nu is er vaak een adviseur die links en rechts één op één adviezen uitdeelt. Maar als je bij elkaar zit, ga je er vaak veel dieper op in en kun je er veel meer uithalen. Ik wil als belangenbehartiger zorgen dat dat doorgaat. De kennis mag niet verloren gaan.”

Marco Hol, DLV Intensief

“Netwerken begeleiden is geen werk, maar lol”

Netwerken begeleiden is ‘perfect werk’ voor Marco Hol, van DLV. Hij krijgt er energie van als hij de deelnemers begeleidt bij het oplossen van hun probleem. Niet dat hij hun het werk uit handen neemt, ze moeten het zelf doen. Hij stelt vooral de juiste vragen.

Vijf netwerken begeleiden is best intensief. Maar voor Marco Hol, werkzaam bij DLV Intensief geen probleem. “Het is geen werk, maar lol. Ik krijg er energie van. En moet je zien wat voor relatie je met iedereen opbouwt. Je begint met onbekenden waar je als vreemde bij komt. Aan het eind heb je een goede, vriendschappelijke en tegelijk, zakelijke relatie met iedereen. Als ik iets van ze nodig heb, kan ik ze bellen.”

“Je begint met onbekenden. Aan het eind heb je een goede, vriendschappelijke en tegelijk zakelijke relatie met iedereen.”

Wat Marco vooral doet is vragen stellen, zoals hij eigenlijk altijd al doet in zijn werk. Dat heeft hij van nature, ook in zijn advieswerk. Marco: “Dat is mijn manier om informatie te brengen. Natuurlijk heb je daar basiskennis voor nodig. Die heb ik ook, alleen moet je bij mij niet zijn voor specialistische kennis, wat voor omrekeningsfactor hoort bij een bepaald geslacht gewicht bijvoorbeeld. Ik ben goed in vaardigheden: de juiste vragen stellen en structuur brengen in het gesprek. Zelfs als ik al een idee heb voor een oplossing, blijf ik vragen stellen, zodat zij zelf op de oplossing komen.”

Alleen mee kijken

Ondernemers in een netwerk verwachten wel eens wat anders van hun begeleider. Ze denken dat hij hun probleem op zal lossen. Maar dat idee helpt Marco snel de wereld uit. “Ik zeg direct dat ik er niet ben om voor hen te werken; dat ik alleen meekijk, vragen stel en reflecteer. Als we het erover hebben dat iemand gebeld moet worden zeg ik: ‘oké, wie neemt contact met hem

JP aan tafel

Zolang de groep enthousiast is, is het goed. Als iemand gekscherend zegt “we moeten JP aan tafel zetten”, denkt Marco onmiddellijk: “ja, dat is wat. JP is misschien wat te hoog gegrepen, maar iemand uit de politiek moet lukken.” Dit mondt dan uit in een lang gesprek met Annie Schreijer, kamerlid voor het CDA. “Dat is kicken. Dat het lukt iemand

op?” Dan kijken ze soms even raar op, maar de volgende keer weten ze zelf al dat zij het moeten doen. Achteraf zijn ze blij. Het is immers veel leuker om je eigen probleem op te lossen.” Een enkel keertje denkt Marco dat hij het zelf beter kan doen. Bijvoorbeeld de politiek bestoken met brieven. Wat erin moet komen bespreken ze eerst, maar Marco formuleert de brief. “Ik denk dat ik daar beter in ben dan zij. Zij zijn dat niet gewend.”

Marco heeft één jaar ervaring met netwerken begeleiden. Groepen begeleiden doet hij al wel veel langer, maar dat gaat er heel anders aan toe. Dat is vooral ervaringen uitwisselen: waarom lukt het de een wel en de ander niet, waar ligt dat aan? De deelnemers zijn bezig elkaar wijzer te maken. Dat maakt een studiegroep heel intern gericht. “Bij een netwerk werk je met elkaar aan een probleem en dat is juist naar buiten gericht: wie kan ons hierbij helpen? Het begint met de groep zelf en aan het eind van het jaar heb je contact gehad met vijftig mensen. Het doel is kennis boven tafel halen die we nog niet hebben.”

uit Den Haag te strikken, terwijl je toch altijd denkt dat er een grote gracht om Den Haag heen ligt.” Dat idee dat ‘Den Haag’ onbereikbaar is, heeft hij inmiddels niet meer. Een ander netwerk vroeg Bas van der Vlies, kamerlid voor de SGP. Daarvan leerde Marco dat politici smachten naar informatie van de ‘gewone ondernemer’, buiten de officiële organisaties/instanties als LTO en NVV

“Ik zeg direct dat ik er niet ben om voor hen te werken; dat ik alleen meekijk, vragen stel en reflecteer.”

om. “Niet dat je dat dan morgen terugziet in de regelgeving, maar het is wel weer een stapje.”

Nieuwe ideeën

Ook al werken de netwerkers hard, succes is niet altijd verzekerd. Zoals bij een netwerk dat allerlei oplossingsmogelijkheden voor hun probleem langs liep, maar nog geen oplossing heeft. “Dat je weet wat niet werkt is ook winst”, zegt Marco, “maar je hebt nog niets bereikt.” De begeleider baalt daar wel

“Vragen stellen is mijn manier om informatie te brengen.”

van, maar ziet het als zijn rol de groep op weer nieuwe ideeën te laten komen om uit te proberen.

Eén maal moest Marco ingrijpen in een netwerk. “Een rot-ervaring. Maar het moest. De deelnemers waren niet de probleemeigenaren en dan komt er niets uit. Dan zit er geen energie.” Uiteindelijk is dat netwerk toch gaan lopen, maar met andere deelnemers. Helaas was de tijd toen te kort om nog echt iets te bereiken. Alle andere netwerken liepen wel goed. En is het doel bereikt, dan is het ook echt over. Daar weidt Marco dan niet lang meer over uit: “Succes is bereikt. Punt. Hoogstens nog een afsluitend etentje met elkaar.”

Dick Looman, melkveehouder

Dick Looman, melkveehouder met drie jaar netwerkervaring:

“Deskundigen zijn heel benaderbaar”

Het eerst jaar netwerken verliep stroef, het tweede jaar soepel en ondertussen smaakt netwerken naar meer. “Specialisten zijn benaderbaar. Ik pak nu makkelijker de telefoon om vragen te stellen”, aldus melkveehouder Dick Looman uit Zelhem. Zijn advies: “Bouw een netwerk op rond jezelf en je bedrijf.”

Een subsidiepotje om kennis over koecomfort in te kopen, daar waren een aantal melkveehouders uit de Achterhoek naar op zoek. “Ik wilde een stal bouwen en zag door

geregeld en we wachten af tot iemand ons iets komt vertellen.”

“We dachten het wordt allemaal wel geregeld en we wachten af tot iemand ons iets komt vertellen.”

de bomen het bos niet meer. Zo waren er nog meer veehouders met dezelfde vragen en het netwerk was geboren”, vertelt Dick Looman. Met deze insteek was het eigenlijk geen wonder dat het netwerk Koecomfort een heel lastig begin kende, realiseert Dick zich achteraf. “We hadden de verkeerde instelling. We dachten het wordt allemaal wel

Energie en initiatief

Van een hecht netwerk was in die beginperiode geen sprake. De groep bestond uit zo'n 15 mensen waaronder Zwier van de Vegte, bedrijfsleider van proefbedrijf De Marke. Hij was de grote initiator. Maar toen hij zich als trekker wat terugtrok bleek het netwerk als los zand aan elkaar te hangen. De één na de ander haakte af totdat er nog maar tien over waren. “De sfeer was negatief. We wisten eigenlijk niets van netwerken en dachten dat het een veredelde studieclub was”, blikt Dick terug. “Onze begeleider Judith Poelarends heeft er hard aan getrokken en bleef uitleggen dat wij degenen waren die energie en initiatief moesten tonen. Toen we die omslag één keer te pakken hadden, hebben we een prima laatste half jaar gehad.”

Het vervolg in het tweede netwerk Transitie Transparant was voor Dick ook succesvol. “We zijn toen bewust met een kleinere groep gestart en we kenden elkaar.” Toch is die

niet vinden. Ik zoek mensen die hetzelfde denken en dezelfde interesses hebben, maar die vind ik moeilijk.” Zo zit hij bij een studiegroep met een gemêleerd gezelschap. “Meestal interessant, maar soms zit ik met kromme tenen wanneer mensen een hele middag hun gal gaan zitten spugen over iets wat totaal niet met

het onderwerp te maken heeft.”

bekendheid geen voorwaarde voor succes, geeft Dick aan. “Het kan juist ook heel goed gaan met mensen die je niet kent, als je maar dezelfde doelstelling hebt.”

Netwerken was voor Dick een onbekend fenomeen. Studieclubs kende hij wel en hij maakte er ook veelvuldig gebruik van. Maar sinds Dick actief is in een netwerk kan hij moeilijker zijn draai vinden bij de studieclub. “Het is in principe leuk om samen een onderwerp uit te spitten, maar het kost heel veel tijd en ik kan eigenlijk de ultieme studieclub

Snel contacten leggen

Hij kan eigenlijk niet goed omschrijven wat zijn bedrijf beter is geworden van netwerken. “Ja, ik heb kennis binnengehaald, maar ben niet anders gaan boeren.” Toch als Dick even doorpraat, komt hij al snel met voorbeelden hoe hij op het vlak van communicatie meer assertief is geworden. Het netwerk haalde specialisten als Jan Hulsen, Gidi Smolders en Joost de Veer de stal in. “Deskundigen waar je normaal alleen maar wat van in de vakbladen leest”, beschrijft Dick het voetstuk waar hij ze op plaatste. “Wanneer je twee keer met ze aan de keukentafel zit, blijken het heel gewone mensen die ook nog eens heel benaderbaar zijn. Als ik nu een vraag heb, pak ik veel sneller de telefoon of stuur een e-mail. Dat zou ik eerder niet gedaan hebben.” Contacten leggen is gemakkelijker geworden. Daarbij signaleert de melkveehouder dat ook de deskundigen zelf nu makkelijker naar de boeren toe komen. “Zij moeten natuurlijk ook

”We draaien in hetzelfde cirkeltje en kopiëren elkaar, wat nieuwe inzichten van buiten de landbouw zou goed zijn.”

meer omzet uit de markt halen en daardoor komen ze meer in de praktijk.”

Zijn eigen netwerk heeft hem recent een bestuursfunctie binnen de agrarische natuurvereniging 't Onderholt opgeleverd.

“Daar zit ook weer een netwerk achter en zo

reert me.” En eigenlijk wil hij die kenniskring ook wel uitbreiden buiten de landbouw. “We draaien in hetzelfde cirkeltje en kopiëren elkaar, wat nieuwe inzichten van buiten de landbouw zou goed zijn.”

“Bouw een netwerk op rond jezelf en je bedrijf.”

ontmoet ik weer nieuwe mensen.” Voor de jonge veehouder stond het altijd vast dat hij naast het bedrijf meer wilde gaan doen. “Ik ben geen koeiengek die tot zes generaties terug nog de voorvaders van een koe kent. Het wereldje om de landbouw heen inspi-

Netwerk 3

Het netwerk stopt voor Dick niet na de beëindiging van het programma Netwerken in de Veehouderij. Hij is al weer enthousiast bezig met praktijknetwerken, het vervolg op Netwerken in de Veehouderij. “We hebben met een dertigtal veehouders al een aantal jaren een inkoopgroep. Van deze clubs zijn er meer in Nederland. We gaan kijken of en hoe we onze krachten kunnen bundelen. Elk netwerk start je weer met nieuwe mensen die hetzelfde doel hebben. Nieuwe gelijkgestemden komen vanzelf. Spontaan, actief en ja, dat is ook weer spannend.”

Klaas Jan van Calker, projectleider Caring Dairy

“Te veel sturen werkt juist averechts”

Promoveren op bedrijfsduurzaamheidscore, Netwerken in de Veehouderij en het succes van *Caring Dairy*, voor Klaas Jan van Calker vulden de nieuwe ontwikkelingen in zijn leven elkaar perfect aan. “Ik heb geleerd meer rust in te bouwen. Soms moet je een andere manier van denken gewoon de tijd geven.”

“Ik heb me weleens afgevraagd of ik nog wel een functie in dit netwerk heb. Willen ze me er nog wel voor betalen dat ik erbij ben?” De omschakeling van de *Caring Dairy*-studieclub naar een netwerk betekende voor Klaas Jan van Calker een heel andere manier van werken. Hij was gewend de vergaderingen tot in detail voor te bereiden. “Ik zorgde voor een

“Ik zorg ervoor dat iedereen wat kan zeggen en zijn aandeel in de discussie levert. Maar heel vaak zit ik erbij en heb weinig functie.”

Van studieclub naar netwerk

Toen *Caring Dairy* in 2003 startte was Klaas Jan aan het promoveren op zijn duurzaamheidscore. De groep veehouders die melk produceerde voor het ijs van *Ben & Jerry's*, werd eerst behoorlijk aan de hand meegenomen om ze allerlei informatie te geven over duurzaam produceren, weet Klaas Jan nog. “Het begon echt als een studiegroep.” Pas toen het programma Netwerken in de Veehouderij in beeld kwam, werd de omschakeling gemaakt naar een netwerk, ondanks de ‘beren’ die Klaas Jan in het begin zag. “Ze komen kennis halen, niet brengen”, reddeneerde hij. “Ik was bang dat de deelnemers daar niet op zaten te wachten en er dus geen tijd voor zouden vrijmaken.” Uiteindelijk ging de overgang van studiegroep naar netwerk heel goed. “De veehouders kenden elkaar en er was bovendien al veel vertrouwen in de groep.”

“Een netwerk is de hogere kunst van een studieclub.”

planning, verzamelde data en analyseerde dat. Deze informatie bespraken we met elkaar en dan maakten we een verbeterplan waar ik dan weer mee aan de slag ging. In een netwerk bereid je juist niet veel voor en je weet ook niet wat er gaat komen.” Klaas Jan kreeg meer de rol van procesbegeleider.

Elkaar coachen

De onzekerheid maakte plaats voor enthousiasme toen hij ontdekte dat de melkveehouders heel snel zelf het initiatief namen en actief meedachten over onderwerpen en kennisleveranciers. “Heel snel al kwamen de voorstellen, één van de veehouders had een actieve dierenarts die veel over het onderwerp wist. Die vroegen we er dan bij.” Uiteindelijk kwam het netwerk zelf tot

“Ik zorg ervoor dat iedereen wat kan zeggen en zijn aandeel in de discussie levert.”

de ontwikkeling van onder andere de *Cow Coach*. “Veehouders geven elkaar op hun melkveebedrijven advies over de huisvesting

en het dierenwelzijn van de koeien.” Met deze implementatie ervoer Klaas Jan ook zijn ‘kwartjesmoment’. “Een van de veehouders was helemaal enthousiast omdat geen speenbetrapingen meer plaatsvonden, terwijl dat daarvoor wel eens in de drie à vier weken gebeurde. Dit succes was het gevolg van een *Cow Coach*-bijeenkomst waarin een collega-melkveehouder adviseerde de kopboom in de ligboxen iets te verplaatsen. Het was slechts een kleine aanwijzing, maar het was een maatregel die geen dierenarts of voorlichter tot dan toe had geopperd.’

Geduld hebben

Het succes van *Caring Dairy* bleef niet onopgemerkt. CONO Kaasmakers, bekend van het kaasmerk Beemster®, adopteerde het concept en in 2008 gaan alle 500 leveranciers met de 11 duurzaamheidsindicatoren van *Caring Dairy* aan de slag. De netwerkbenadering zal Klaas Jan – die mét het project van Wageningen UR meeverhuisde naar CONO Kaasmakers – in eerste instantie niet meteen meenemen. “Een netwerk is eigenlijk de hogere kunst van een studieclub.” Maar een studieclub start laagdrempeliger en past meer in het verwachtingspatroon van veehouders, weet Klaas Jan. “Een groot gedeelte van de veehouders heeft nog nooit in een studiegroep gezeten, dan is de overgang naar een netwerk wel heel erg groot. Netwerken is dan een stap te ver.” Toch neemt hij de bottum-up-benadering, waarbij energie van netwerkdeelnemers belangrijker is dan structuren met top-down-besluiten, zeker mee. En de contacten met andere partijen zoals accountants, onderzoekers, die-

renartsen en bedrijfsleven koestert hij ook in het vervoltraject. “Als er een vaste groep met een gezamenlijke doelstelling ontstaat, gaan we zeker ook weer netwerken, maar dat proces duurt wel twee tot drie jaar.” Het belangrijkste wat Klaas Jan zowel zakelijk als privé heeft meegenomen van netwerken is geduld. “Sommige processen gaan langzaam, die hebben tijd nodig. Als je dan te veel stuurt of druk uitoefent, werkt

het juist averechts.” Minder er bovenop zitten werkt, dat bleek ook vorig jaar toen Klaas Jan de marathon van Amsterdam zou gaan lopen, maar net daarvoor een blessure kreeg. “Ik had het doel gesteld binnen drie uur te lopen, maar dat leek door die blessure natuurlijk nooit meer te lukken. Ik had me daarbij neergelegd en heb gewoon lekker gelopen. En wat denk je? Binnen drie uur!”

“Sommige processen hebben tijd nodig. Als je dan te veel stuurt of druk uitoefent, werkt het juist averechts.”

Wiebe Nauta, melkveehouder

Wiebe Nauta, melkveehouder, netwerkdeelnemer én begeleider:

“Netwerken verbreedt je scope”

Wiebe Nauta ontwikkelde zich van deelnemer tot begeleider en is daarmee een echte ambassadeur voor netwerken. “Het brengt onderzoek en praktijk dicht bij elkaar.” Naast veel kennis en goede contacten heeft hij ook zijn bedrijf verstevigd. “Het geeft je een andere kijk op boer zijn.”

Melkveehouders hebben het altijd druk. “Er zijn genoeg dingen te doen op het bedrijf en het is dus ook heel gemakkelijk om je te begraven in allerlei werkzaamheden”, weet melkveehouder Wiebe Nauta uit Koudum. Er zijn altijd belangrijker dingen te bedenken dan netwerken en dat is meteen ook de valkuil, weet Wiebe na drie jaar ervaring in Netwerken in de Veehouderij. Hij pleit ervoor dat veehouders eropuit trekken om hun horizon te verbreden. “Netwerken vergroot je kennis, versnelt processen en stimuleert innovatie.”

Écht netwerken

In 2005 maakte Wiebe voor het eerst kennis met netwerken. “Ik kende het woord natuurlijk wel. Ik maakte al makkelijk contact en stapte zelf op dingen af, maar écht netwerken heb ik toen pas geleerd. Mijn netwerk is sindsdien in sneltreinvaart enorm uitgebreid.” Het netwerk Ko-alitie waar Wiebe in deelneemt, zocht hulp bij het samenvoegen van vijf bedrijven naar één. “We waren vooral op zoek naar contacten met meer

ervaring in samenwerken.” In een korte tijd leerde Wiebe veel onderzoekers persoonlijk kennen. Zij kwamen bij het netwerk om de veehouders te helpen bij de bijzondere samensmelting. “Zo kregen we in sneltreinvaart meer kennis aangereikt”, noemt Wiebe

“Netwerken brengt onderzoek en praktijk dicht bij elkaar en innovaties krijgen sneller gestalte.”

als grote voordeel. “Het heeft wellicht onze bedrijfsvoering niet zoveel veranderd, maar we hebben nu wel degelijk onderbouwde beslissingen genomen waardoor we een sterker toekomstperspectief hebben.”

Onderzoekers in de praktijk

En de onderzoekers raakten op hun beurt geïnspireerd door het netwerk, weet Wiebe. “Zij staan weer met beide laarzen in de klei.” Door netwerken landt hun onderzoek in de praktijk en dat is volgens de melkveehouder hard nodig. “Ik kom genoeg rapporten op internet tegen waarbij het lijkt of de onderzoeker per pagina betaald wordt. Het liefst zijn de boekwerken 150 tot 200 pagina’s dik. Alleen al een samenvatting zoeken is vermoeiend. Jammer.”, zo vindt hij, want goed onderzoek blijft zo in de la liggen. Wiebe ontdekte dat netwerken dé manier is om kennis te laten doorsijpelen naar de praktijk. En hij kent nog een voordeel van de samenwerking tussen praktijk en onderzoek. “De praktijk kan sneller en beter aangeven naar onderzoekers aan welke info er behoefte is. Zo krijgen innovaties sneller gestalte.”

Maar hij kent ook de keerzijde van de medaille. Netwerken bereikt slechts een kleine groep veehouders, een aantal loopt met deze ontwikkelingen voorop, een an-

dere groep roept juist om meer praktische informatie. “Zij hebben weinig oog voor de omgeving. Ze willen niet praten over de kloof tussen consument en producent, maar zoeken naar basisinformatie over koeien melken”, verwoordt Wiebe. Het blijft ook gewoon belangrijk studieclubs te laten draaien, regionaal en met economische cijfers als basis, vindt hij. “Dan praat je over wat je precies wel en niet moet doen in het management.”

Zelf begeleider

Wiebe heeft zich inmiddels naast netwerkdeelnemer ook opgeworpen als netwerkbegeleider bij de MelkveeAcademie. Hij begeleidt het netwerk ‘Koe met de gouden

“Ik kom genoeg rapporten tegen waarbij het lijkt of de onderzoeker per pagina betaald wordt.”

horens’, dat het verkrijgen van alternatieve financieringen onderzoekt. “Ze hebben me gevraagd omdat ik uit eigen ervaring weet hoe het loopt met netwerken. Ook dat is een vorm van slim netwerken.” De rolwisseling betekende een behoorlijke ommezwaai. Als deelnemer hoefde Wiebe zich alleen maar druk te maken over de kennis die over tafel uitgewisseld werd. “Nu ben ik ook

verantwoordelijk voor het proces, ik zorg voor structuur in de gesprekken en dat we de doelen in de gaten houden zodat we op termijn ook resultaten halen.”

Het is hem als begeleider meegevallen hoe welwillend mensen een bijdrage leveren zonder dat ze daarvoor geld vragen. “Aan de andere kant heb ik ook gemerkt dat de kracht van het netwerk sterk afhankelijk

“Alleen voor een loket, blijft het gesloten. Staan we daar met zijn drieën dan gaan er ineens drie loketten open.”

is van de opbouw van de groep.” Er zijn mensen nodig die de drive en energie hebben om het netwerk op sleeptouw mee te nemen. “Anders sta je als begeleider aan een hele groep van tien te trekken en dan blijven de resultaten beperkt.”

Snel resultaat

Natuurlijk, Wiebe was zelf ook altijd één van de stuwende krachten in het netwerk. “En een goed lopend netwerk gaat meteen als een speer”, weet hij. “Met weinig input bereik je al grootse resultaten.” Hij heeft inmiddels ook zijn vrouw aangestoken, Maria Verduin heeft het netwerken ontdekt in het netwerk Kraamhotel. Snel dingen gedaan krijgen, noemen ze beiden als grootste voordeel van netwerken. “Als ik alleen voor een loket ga staan blijft het gesloten. Staan we daar met zijn drieën dan gaan er ineens drie loketten open.”

Harry Kortstee, LEI, Wageningen UR

“Zit er energie, dan kan alles”

De ambities van Harry Kortstee bij het begeleiden van netwerken zijn hoog. Hij wil graag processen ondersteunen waarbij groepen flinke stappen vooruit zetten voor een gezonde landbouw op de lange termijn. Soms is een grote stap vooruit wel mogelijk, maar is de groep er nog niet aan toe. Dan past hij zich aan, maar blijft altijd even de ondernemers prikkelen om verder te kijken.

“Het is mijn lust en mijn leven“ roept Harry Kortstee spontaan als het gaat over wat hij van het begeleiden van netwerken vindt. “De maatschappij verandert en de landbouw moet daarin mee. Mijn ideaal is dat ik een bijdrage kan leveren aan een gezonde toekomst voor de ondernemers en hun

“Het is een beloning als ik merk dat een groep iets nieuws oppakt en daar wat in bereikt.”

gezinnen in de landbouw. Voor mij is het een beloning als ik merk dat een groep iets nieuws oppakt en daar wat in bereikt.” Sinds twee jaar werkt Harry bij het LEI van Wageningen UR en is hij onder andere betrokken bij de begeleiding van netwerken.

Maar hij heeft al veel langer ervaring met begeleiden. Voor die tijd werkte hij namelijk bij een adviesorganisatie in de landbouw. En ook al werkt hij nu bij het onderzoeksinstituut LEI, hij vindt zichzelf geen ‘echte onderzoeker’. “Ik zie me meer als iemand die onderzoekservaringen kan vertalen naar de praktijk en andersom. Daarin ben ik meer een projectleider en iemand die verbindingen kan leggen tussen onderzoek en de praktijk. Ik ben er goed in boeren aan te spreken op hun ondernemerschap. Dat inspireert mij.”

Van studieclub naar netwerk

De netwerkbegeleider heeft bij verschillende netwerken wel een trage start gehad. Toevallig begeleidde hij een aantal netwerken waarvan de deelnemers zich niet zelf hadden opgegeven voor het netwerk. Zo was er het netwerk rond de Volwaardkip, een keteninitiatief om kippenvlees in de markt te zetten van kuikens die langzamer groeien dan de gangbare kuikens. Deze ketenpartners hadden de kuikenhouders aangemeld bij Netwerken in de Veehouderij.

wel geleerd. Ik ben de procesbegeleider die er alleen maar voor zorgt dat zij op de weg komen waar ze zelf willen komen.” Dus belegde Harry bijeenkomsten waar de kuikenhouders ervaringen konden uitwisselen en informatie konden krijgen over praktische zaken. Daarmee wilde hij de ontwikkelingen versnellen. Ondertussen probeerde hij de ondernemers te prikkelen om toch ook verder te kijken dan hun eigen bedrijf. Hij constateerde daarbij dat de ketenpartijen niet optimaal communiceerden met de producenten. Zo was er op

Maar de kuikenhouders zaten net in de fase van het leren omgaan met de nieuwe manier van kuikens houden. Harry: “Ze waren zo druk bezig met de inrichting van hun stal en de manier waarop ze het kuikentje moesten laten groeien, dat ze nog geen tijd hadden voor iets anders. Het was op dat moment eigenlijk meer een studieclub, heel praktisch, over hoe ze hun nieuwe bedrijfsvoering konden optimaliseren en zo.” Harry had bij de start verwacht dat ze al meer bezig waren om te kijken hoe ze als producenten voldoende meerwaarde uit het concept konden krijgen en hoe ze mee konden denken in het grote geheel.

Groep moet eraan toe zijn

Hij merkte al snel dat het daar nog te vroeg voor was en paste zich aan. “Ik was iets verder dan de groep zelf. Maar als de groep er niet aan toe is, moet ik me aanpassen. Dat vind ik wel eens moeilijk, maar dat heb ik

een gegeven moment onduidelijkheid tussen de producenten en de stuurgroep. Harry

“...als de groep er niet aan toe is, moet ik me aanpassen.”

heeft daarop bij elke ondernemer geïnventariseerd wat de onduidelijkheden waren en deze samengevat tot enkele centrale punten. Daarop is samen met de producenten contact gezocht met de stuurgroep om deze met elkaar op te lossen. “Maar ik loop niet voorop. Als er geen energie in de groep zit en er gebeurt niets, ondanks mijn tips en stimulansen, dan houdt het op.” Gelukkig voor Harry gebeurde er wel wat. Er

kwam frustratie boven. “Dat betekent dat er energie zit, weliswaar negatief, maar die kun je ombuigen.”

Deelnemers kunnen heel veel

Bevrediging haalt Harry uit netwerken waar energie zit en waar de belangen gemeenschappelijk lopen. “Dan kun je alles bereiken wat je wil. Dan zie je ook dat veehouders ontzettend veel kunnen. Ik ben dan meer degene die hen stimuleert, dat als ze iets hebben afgesproken, ze dat dan ook wel moeten doen.” Dat het einddoel van de groep zelf nog niet is bereikt, maakt niet uit. De eerste stappen zijn dan immers gezet, en er zit genoeg energie bij de deelnemers om verder te gaan. “Daar geniet ik van. De deelnemers zien zelf perspectief, en daar geloof ik in. Misschien denk ik soms te ver

vooruit – mijn ambitieniveau ligt hoog – maar als er dan wat in gang wordt gezet, is dat toch hartstikke mooi? Je bent een klein steentje in het proces waardoor de domino-stenen allemaal om gaan vallen. Ik hoop dat ik degene ben die niet belemmert, maar die dat proces versnelt.”

“Als er wat in gang wordt gezet, is dat toch hartstikke mooi?”

Ellie Kools, varkenshouder

Ellie Kools,

varkenshouder met groepshuisvesting van zeugen:

“Je moet je kwetsbaar durven opstellen”

Vertrouwen in elkaar moet groeien. Echte problemen op je bedrijf laat je nu eenmaal niet snel zien, heeft varkenshouder Ellie Kools gemerkt. Maar als iedereen open durft te zijn, dan kun je als netwerk heel veel bereiken. En dat geeft weer zelfvertrouwen.

Geen één bijeenkomst heeft Ellie Kools gemist. Vanaf het begin wist ze: dit is interessant voor mij. Ellie heeft een varkensbedrijf in het Brabantse Achtmaal en stapte drie jaar geleden in het netwerk rondom groepshuisvesting in de zeugenhouderij. “Iedereen had ongeveer dezelfde problemen. We hadden dezelfde groepsgrootte van zeugen, eenzelfde voersysteem, dus dan loop je ook tegen dezelfde dingen aan.”

Maar zo simpel als ze het schetst, is het dan toch ook weer niet. Ook al is de situatie vergelijkbaar, dat wil nog niet zeggen dat je tegenover elkaar open bent. Pas na anderhalf jaar had Ellie het gevoel dat er wat groeide in het netwerk. Dat was het moment dat een deelnemer foto's meenam en liet zien: 'kijk eens, zo zien de klauwen van mijn zeugen eruit. Als dit zo blijft stop ik met groepshuisvesting.' “Dat gaf zo'n schok. Een schok van herkenning, van 'dat heb ik ook'. Pas toen durfden we allemaal toe te geven dat we daar ook last van hadden. En dan kan je eraan gaan werken.”

Bang om kwetsbaar te zijn

Voor die tijd was er te weinig vertrouwen in elkaar, denkt Ellie. Dat heeft nu eenmaal tijd nodig, vindt ze. “Je bent geneigd te zeggen dat het allemaal wel goed gaat. Je kent elkaar niet, dan ga je toch niet meteen ver-

“...toen durfden we allemaal toe te geven dat we daar ook last van hadden. En dan kan je eraan gaan werken.”

tellen wat er allemaal mis zit op je bedrijf? Je bent bang om je kwetsbaar op te stellen. Bang dat het toch buiten de groep gaat en dat je het morgen van je adviseur terughoort.” Nu de groep drie jaar bezig is,

De klauwencheck

heeft ze het gevoel dat iedereen echt alles durft te laten zien.

Uiteraard heeft het ook te maken met wat ze de 'regisseur' noemt. "Een goede regisseur is een must", zegt ze stellig. Het eerste jaar voldeed die niet goed. Er was onvoldoende binding tussen varkenshouders en regisseur. Waar ze dat aan merkte? Eigenlijk wil ze daar niet op ingaan. Na aandringen geeft ze aan dat er steeds vaker mensen weg bleven bij bijeenkomsten. Uiteindelijk heeft het netwerk om een nieuwe begeleider gevraagd en gekregen. "We hebben nu een hele goede, eentje die kennis heeft en ook de sector goed kent. Verder kan ze heel goed luisteren. Ze haalt naar boven wat wij eigenlijk willen." De nieuwe begeleider

raakt kennelijk bij iedereen de juiste snaar. Niemand wil meer een bijeenkomst missen.

Alle deuren gaan open

Het netwerk is heel krachtig, merkt ze. Alle deuren gaan open, dankzij de goede PR die het hele netwerkenprogramma op de kaart zet. "Wie je ook belt, iedereen heeft er wel eens van gehoord. Dan doen ze ook makkelijker mee, zoals het KI-station of de voerleverancier. Of als je zegt dat je een netwerk van LNV bent, dat scheelt heel veel. Dat heeft toch status en is heel anders dan als je alleen met boeren samenwerkt. Dan willen ze nog wel eens meedenken, maar niet mee doen." Heel sterk punt van het netwerk vindt ze ook dat het niet in de eigen regio is, maar landelijk. Zelfs internationaal. Het netwerk heeft een klauwencheck ontwikkeld die zelfs in Duitsland is gepubliceerd. Ook speelt mee dat meedoen aan netwerkenprogramma geld met zich mee brengt.

"Een goede regisseur is een must."

Voor de regisseur, maar ook om andere dingen mee te doen. Zo hoorden ze via via dat een Amerikaanse hoogleraar in Nederland een lezing zou houden over klauwproblematiek. Nu konden de varkenshouders iemand inhuren die voor hen naar de lezing ging en die het daarna in het Nederlands op papier kon zetten.

Meer zelfvertrouwen

Het netwerk wil graag door als netwerk, ook al houdt het netwerkenprogramma op. “We gaan het zelf proberen. Maar of dat lukt zonder regisseur, weet ik niet”, twijfelt Ellie. Maar ook al lukt dat niet, het netwerk heeft

“Door de herkenning bij collega’s, weet ik dat we op de goede weg zijn.”

haar al heel veel gebracht. Naast de oplossing voor inhoudelijke problemen, is het zelfvertrouwen dat ze erdoor heeft gekregen onbetaalbaar. “Het heeft me kracht gegeven om verder te gaan. Niet dat we daaraan twijfelden, maar door de herkenning bij collega’s, weet ik dat we op de goede weg zijn. Anders dacht ik nog wel eens: ‘waarom gaat dit nu mis bij mij, wat doe ik nu toch fout?’ Nu weet ik dat het niet aan mijzelf ligt, maar aan andere factoren en dat je er oplossingen voor kunt vinden.”

Marinus van Dee, bedrijfsadviseur

“Netwerken maakt kennis toegankelijk”

Makkelijk contact maken en vlot communiceren zit Marinus van Dee in het bloed. En daarmee is hij een geboren netwerker. “Maar ik gebruikte het weinig in mijn werk. Ik ben enorm verrast door de kracht van netwerken. Je komt sneller veel verder.” Zijn werk is er met netwerken leuker op geworden. “Ik ben geen kennistijger, maar hou van klankborden.”

Als hij iets wil weten, pakt hij de telefoon. “Wie kan me helpen?” Marinus van Dee kent de kracht van veel contacten. Hij benadert anderen zonder schroom en knoopt gemakkelijk lijntjes aan elkaar. “Ik ben een echte netwerker en vind dat ook heel vanzelfspre-

“Ik zeg niet gauw meer ‘dat kan niet’ of ‘dit bestaat niet’. Netwerken maakt meer mogelijk.”

kend. Een ander pakt een wetboek als hij iets wil weten, ik ga meteen communiceren.” Marinus kwam pas in het laatste jaar van het programma Netwerken in de Veehouderij als begeleider in beeld. “Het gekke is dat ik precies weet wat netwerken oplevert, maar

ik heb er als methode nooit gebruik van gemaakt in mijn werk, of het als slim hulpmiddel doorgegeven aan anderen.”

Laagdrempelig

Zijn netwerk Weiderobotmelken vond elkaar via een oproep in de wekelijkse elektronische nieuwsbrief van het programma. Marinus was verbaasd over alle enthousiasme die bij totaal onbekenden opkwam. “Doordat iedereen kansen zag, was het snel een groep met een gezamenlijke doelstelling.” Vervolgens was het voor hem een kleine openbaring toen hij merkte hoe laagdrempelig netwerken voor deze veehouders is. Ze zoeken elkaar in alle vrijheid op. “Er moet niets, op basis van de energie ontstaat automatisch wat gemeenschappelijks. Van daaruit ga je meer afspraken maken, maar als je het niets vindt, kun je ook zo weer afhaken. Het geeft veel vrijheid, maar geen vrijblijvendheid. Als je eenmaal meedraait in de groep, hoor je ook een aandeel te leveren.”

De door het netwerk ontwikkelde, mobiele melkrobot voor in de wei.

Tijdswinst en draagvlak

De rol als netwerkbegeleider bleek een positieve omschakeling voor Marinus. In het verleden maakte hij zich vooral druk om veel informatie bij elkaar te zoeken en dat weer te delen. “Dat is heel natuurlijk. Een mens is geneigd alles zelf te willen oplossen, dat is een bepaalde prestatiedrang.” Met netwerken nodigt hij deskundigen uit, in zijn ogen de een belangrijke bron van de

“Netwerken geeft veel vrijheid, maar geen vrijblijvendheid.”

kennis. Vervolgens praat de hele groep mee. Deze werkwijze levert tijdswinst. Iemand is niet in zijn eentje bezig, maar met een heel netwerk. Zo komt de hele groep sneller veel verder. En bovendien loopt de implementatie van nieuwe kennis veel gemakkelijker.

“Door er met elkaar over te praten is er gelijk draagvlak. Het lijken open deuren”, zo geeft hij kritisch aan. “maar zo simpel is het gewoon: samen los je meer op dan alleen.”

Het netwerken mag dan al wel sinds mensenheugenis bestaan, volgens Marinus

heeft het nu meer de toekomst dan ooit. “Het maakt kennis en maakt kennis toegankelijk.” En kennis is er genoeg en overal te vinden. Vooral de jongere generatie weet veel, met dank aan internet. “Ik hoef als begeleider geen kennis meer aan te dragen, het gaat er vooral om dat het netwerk functioneert. Daarmee zorg je ervoor dat de mensen er wat mee kunnen.” Vanuit onderzoek ziet hij netwerken dan ook als dé uitdaging om kennis te verspreiden. “Er is een omslag gaande. Een aantal rasechte onderzoekers ontwikkelt zich nu tot procesbegeleider. Zo zorg je ervoor dat kennis niet in een la of op een plank belandt, maar toegepast wordt.”

Klankborden en reflecteren

Welke eigenschappen bezit een goede netwerkbegeleider? “Nieuwsgierig zijn en interesse hebben in wat mensen beweegt”, noemt Marinus als eerste. “Je moet bovendien resultaten met anderen willen halen en af en toe eens afstand kunnen nemen van het onderwerp en de groep. Eigenlijk moet je één worden met de groep en toch ook weer niet”, beschrijft hij cryptisch. “Je moet het vertrouwen hebben van de groep en ook

wel kunnen reflecteren.” Voor hem persoonlijk zorgt netwerken ervoor dat hij minder snel oordeelt. “Ik zeg niet zo gauw meer ‘het kan niet’ of ‘dit bestaat niet’. Als je maar een gezamenlijk doel hebt en gelijkgestemden, kom je altijd verder.”

“Er is een omslag gaande. Een aantal rasechte onderzoekers ontwikkelt zich nu tot procesbegeleider.”

Het resultaat na één jaar netwerken: “Ik ben netwerken echt als methode gaan toepassen. Ik deed het van nature al wel, maar haal er nu meer uit en gebruik het bewuster.” Ook in zijn nieuwe baan – Marinus begint per 1 januari 2008 bij AB Oost – zal hij netwerken tot werkwoord verheffen. En daarmee wordt het werk alleen nog maar leuker. “Ik ben geen kennistijger, klankborden en kennis verder brengen zonder dat zelf allemaal aan te moeten dragen, vind ik veel leuker.”

Ton van Ginkel, pluimveehouder

“Onze film heeft LNV overtuigd van probleem”

Mede dankzij het netwerk is bloedluis bij pluimvee weer op de kaart gezet. Voordat het netwerk zich over de problematiek boog, zag niemand de urgentie van het probleem. Ton van Ginkel: “Je denkt dat een ander er wel iets aan zal doen, bijvoorbeeld LTO. Doordat wij ermee bezig zijn gegaan is alles in een stroomversnelling geraakt.”

Nee, wakker heeft hij er niet van gelegen, zo erg was het nu ook weer niet bij hem. Maar toen de bloedluizen ook in zijn stal opdoken, wilde hij wel heel hard werken om informatie over de plaag en over natuurlijke vijanden boven water te krijgen. De beestjes van een

“Netwerkbegeleider weet hoe we verder kunnen.”

halve millimeter groot zijn alleen 's nachts actief, overdag zitten ze verscholen in kieren en gaatjes. Zijn het er veel, dan worden de kippen helemaal gek van ze, met productie-verlies en zelfs de dood tot gevolg.

Met twee andere pluimveehouders, wilde Ton aanvankelijk manieren verzinnen om de insleep van bloedluis te voorkomen. Onder het motto: ‘als je ze niet hebt, moet je ze

ook niet krijgen.’ Ze gingen praten met allerlei deskundigen, met voerleveranciers, dierenartsen, hennentransporteurs en vangploegen van kippen. Ze wilden bijvoorbeeld dat de vangploegen hun busjes van binnen en buiten zouden reinigen voordat ze naar een volgende pluimveehouder gingen. Ton: “Iedereen zag de urgentie van het probleem, maar je busje compleet reinigen, daar zit niemand op te wachten.” Daar kwam nog iets anders bij. Bij navraag bleken eigenlijk alle pluimveehouders al last te hebben van de bloedluis. Het voorkomen van insleep heeft dan niet zoveel nut meer. Het netwerk verlegde daarom zijn aandacht naar beheersing en bestrijding van de luis.

Netwerkbegeleider als motor

“Onze twee netwerkbegeleiders waren onze motor”, vertelt Ton. “Zij gaven ons heel veel advies en deden ook veel speurwerk in het buitenland. Wij kennen geen Engels, Spaans of Duits. Die mannen hebben daarvoor geleerd, wij niet. En als wij niets meer konden verzinnen, wisten zij weer hoe we

verder konden komen.” Ook hielp een van de begeleiders een methode te ontwikkelen om aan te tonen hoeveel bloedluis er op een bedrijf was. “Punt is dat de ene pluimvee-

“Je denkt dat een ander er wel iets aan zal doen...”

houder zegt dat hij er vrijwel geen last van heeft. Maar kom je op zijn bedrijf, dan ben je binnen de kortste keren rood van de luis. Een ander zegt juist dat hij erin omkomt, maar kijk je dan in de stal dan kun je er nauwelijks een vinden.” Een buisje van pvc met daarin een stokje geeft nu een indicatie, op een schaal van 1 tot 4, hoe ernstig de situatie is.

Wereldwijd probleem

Hoe nu verder? Zelf waren de pluimveehouders wel wijzer geworden, maar het

probleem was nog niet opgelost. Er bleek nauwelijks wetenschappelijke kennis te zijn over de bloedluis. En ook niet over de piepschuimkever, een kever die volgens de veehouders een natuurlijke vijand is van de bloedluis, maar zelf ook schadelijk kan zijn; omdat het isolatiemateriaal aantast. Tegelijk zagen veel collega's nog niet hoe groot het probleem werkelijk was. “Het is een wereldwijd probleem. En er is in Nederland geen toegestaan middel meer dat goed werkt, de luizen zijn er resistent tegen geworden. En wat doe je als op een gegeven moment je productie naar beneden gaat en je kippen dood gaan? Dan zijn de pluimveehouders geneigd de illegaliteit in te gaan vanwege het welzijn van hun dieren. Maar als dat een keer mis gaat, dan heb je de poppen aan het dansen. Dan stort de export in.”

De veehouders bedachten dat ze een film konden maken om het ministerie van LNV en de sector voor te lichten. Met een infrarood camera gingen ze 's nachts de stallen in. Ook vroegen ze in de film om een tijdelijke

Instrument om de besmettingsdruk van bloedluizen te bepalen.

mogelijkheid om bloedluis met nicotine te mogen bestrijden in afwachting van een biologische bestrijder. De film werd een

“Wij hebben iets in beweging gezet! Maar nu zijn al die geleerden ermee bezig en zijn wij niet meer belangrijk?”

groot succes. Vooral voor de mensen van LNV ging een wereld open. Er werd geld vrijgemaakt voor onderzoek. Maar tegelijk liet LNV weten niets te zien in nicotine als bestrijdingsmiddel. Ook hoorden de netwerkers niets meer van vervolgonderzoek. Dat ging, tot hun grote spijt, buiten hen om. “Daar word ik echt verdrietig van, mag je best weten. Wij hebben absoluut iets in beweging gezet, maar nu zijn al die geleerde mannen ermee bezig en zijn wij niet meer belangrijk. Maar wij zijn niet knock-out geslagen. We proberen nu geld uit een andere pot te krijgen om proeven te doen met die piepschuimkever.”

Judith Poelarends, Animal Sciences Group

“Netwerken begeleiden is gewoon hartstikke leuk”

Nog nooit had Judith Poelarends een groep veehouders begeleid. Ze was alleen onderzoeker. De start van het programma Netwerken in de Veehouderij veranderde dat. Nu wil ze het netwerkprincipe veel vaker gaan toepassen. De energie die er los komt bij de veehouders maakt het voor haar een perfecte manier om te werken.

“Ik zou het jammer vinden als ik niet meer met netwerken kan werken. Netwerken begeleiden is gewoon hartstikke leuk”, roept Judith Poelarends. Vanaf de start van Netwerken in de Veehouderij was ze erbij en sinds die tijd begeleidt ze elk jaar minimaal twee netwerken. Inmiddels doet ze dat ook bij een ander programma.

Kennis bruikbaar maken

Waarom het nou zo leuk is? “Het is gewoon leuk”, is haar simpele antwoord. Het is het samenwerken met ondernemers die echt wat willen, die zelf een idee hebben ingediend en daar hard aan willen werken. Dat geeft energie. Het is ook de ontdekking dat er misschien al wel veel kennis is overal, in rapporten, vakbladen of bij deskundigen. Maar die kennis is voor ondernemers niet altijd direct toepasbaar. “Soms komen de veehouders met vragen waarvan ik denk: ‘dat is toch allemaal wel bekend?’ Kennelijk hebben de veehouders moeite om die kennis toe te passen of om er precies dat uit te halen waar ze zelf wat mee kunnen. Als

ze samen aan de slag gaan, met elkaar en met deskundigen praten dan kunnen ze die kennis wel toepassen.”

“Soms komen de veehouders met vragen waarvan ik denk: ‘dat is toch allemaal wel bekend?’”

Die ontdekking is vooral zo bijzonder omdat ze zelf eerst ook alleen maar onderzoek deed, al was dat praktijkgericht. Dan deed ze bijvoorbeeld monitoring op een groep bedrijven, wisselde de kennis nog wel met die betreffende veehouders uit, maar verder was er alleen het uiteindelijke rapport of een stuk in een vakblad. “Ik vroeg me wel eens

Nieuwe richting

Het begeleiden van de netwerken is een volledig nieuwe richting in haar werk. Ervaring of theoretische kennis had ze dan ook niet. Die deed ze al doende op en in intervisiebijeenkomsten met medebegeleiders. Maar ook met de theoretische kennis die ze vergaarde blijft ze het begeleiden op intuïtie doen. Die theorie helpt om later te kijken wat er is gebeurd en om na te denken

af of het voldoende was als ik in een vakblad publiceerde. Nu merk ik dat je bij praktijkgericht onderzoek echt de ondernemer erbij moet betrekken. Of bepaalde kennis moet laten landen bij de adviseurs. De ondernemer wil namelijk altijd weten hoe hij de kennis toe moet passen op zijn eigen bedrijf. Je kan wel zeggen dat al die kennis er is, maar misschien is het oerwoud aan informatie juist wel een van de problemen.”

Ze voegt daaraan toe dat zij vooral zogenoemde lerende netwerken heeft begeleid, bijvoorbeeld op het gebied van koecomfort, welzijn en arbeid. De veehouders wilden meer over dat onderwerp leren om het toe te kunnen passen op hun bedrijf. Ze weet dat er ook netwerken zijn die iets innovatiefs ontwikkelen. “Dat lijkt me ook razend leuk om te begeleiden.”

hoe je dat een volgende keer op kan pakken. “Als er iets gebeurt in de groep ga ik echt niet zitten denken welke theorie ik toe moet passen.”

“Begeleiden doe je vaak op intuïtie.”

Zo maakte ze mee dat een netwerk wat stroef liep op het moment dat er nieuwe mensen bij kwamen. Ze merkte dat de eerste bijeenkomst niet goed liep. De nieuwe mensen vroegen zich af wat ze er eigenlijk gingen doen en de ‘oude’ netwerkers wilden alleen maar verder waar ze waren gebleven. Judith had het gevoel dat dit niet goed ging komen. Ze belde iedereen afzonderlijk op.

“Ik vroeg wat ze wilden en onder welke voorwaarden ze wel of niet mee wilden doen.” Een veehouder viel af, de rest wilde door. Daarop organiseerde ze een activiteit die vooral leuk was, om het groepsgevoel te versterken. Dat werkte. Maar nu zou ze het anders aanpakken. “Ik zou niet meer nieuwe mensen toelaten in een netwerk dat loopt, of ik zou het heel goed bespreken met zowel de nieuwe als de oude deelnemers. Dan weet iedereen waar hij aan toe is.”

Energie in de groep

Waar ze aan merkt wanneer een bijeenkomst goed was, of niet goed liep? Ook al zo'n vraag die voor zich spreekt. “Als er energie zit in de groep is het goed, als de deelnemers enthousiast aan de gang gaan en je merkt dat het lekker loopt. Dan merk je dat ze van elkaar leren. Dat zie je en dat voel je.” Hoe ze dat merkt? Even stilte. Dan: “Als je naderhand vrolijk in de auto stapt, is de bijeenkomst goed geweest.”

“Als er energie zit in de groep, komt het goed.”

Netwerken is kansen ruiken!